

УДК 339.23; 339.34

AGRICULTURE REGULATION AT THE REGIONAL LEVEL

S. Zakharin

Kyiv National Linguistic University

N. Levchuk

State Organization "Institute for Economics and Forecasting of Ukrainian National Academy of Sciences"

T. Romanovska

National University of Food Technologies

Key words:

*Agricultural production
Agricultural business
Region
Regulation development
incentives*

Article history:

Received 05.07.2015
Received in revised form
09.08.2015
Accepted 01.09.2015

Corresponding author:

S. Zakharin

E-mail:

npnuht@ukr.net

ABSTRACT

Actual regulation of agricultural development at the regional level is considered. It has been indicated that regulation of agriculture in the region is carried out within the framework of regional economic policy. The main aim of the regional policy of agriculture is to ensure the sustainable socio-economic development through the optimal use of agricultural potential, including agricultural resources. The proposals on how to improve the agriculture regulation at the regional level are made and new tools of such regulation are outlined for current macroeconomic situation.

РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ

С.В. Захарін

Київський національний лінгвістичний університет

Н.І. Левчук

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Т.І. Романовська

Національний університет харчових технологій

У статті розглянуто актуальні питання регулювання розвитку агропромислового комплексу на регіональному рівні. Вказано, що регулювання розвитку агропромислового комплексу регіону здійснюється в рамках реалізації регіональної економічної політики. Головною метою регіональної політики розвитку агропромислового комплексу є забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку регіону на основі оптимального використання агропромислового потенціалу, в тому числі аграрних ресурсів. Внесено пропозиції щодо удосконалення механізму регулювання агропромислового комплексу на регіональному рівні, запропоновано новітні інструменти такого регулювання з урахуванням поточної макроекономічної ситуації.

Ключові слова: агропромислове виробництво, агропромисловий комплекс, регіон, регулювання розвитку, стимулювання.

Актуальність теми дослідження. Агропромисловий комплекс в Україні традиційно є однією з провідних сфер національної економіки. Стійкий розвиток агропромислового комплексу, в тому числі на рівні регіонів, виступає запорукою економічного добробуту нації.

Одним із пріоритетів державної соціально-економічної політики є забезпечення та підтримка позитивної динаміки розвитку агропромислового комплексу, який представлений підприємствами різних галузей (видів економічної діяльності), що виробляють, переробляють, транспортують і зберігають аграрну та продовольчу продукцію.

На жаль, в Україні спостерігаються значні дисбаланси та диспаритети розвитку агропромислових комплексів різних регіонів. В нинішніх соціально-економічних умовах акцент державного регулювання має бути зміщений на забезпечення позитивних результатів розвитку регіональних агропромислових комплексів. Вказане пояснюється тим, що різні регіони мають принципово різні умови функціонування підприємств агропромислового комплексу. Ці умови формуються під унікальним впливом факторів різноспрямованої дії (природно-кліматичних, соціально-економічних, ринкових тощо), серед яких є позитивні, нейтральні і негативні.

Актуальність обраної теми також обґрунтовується тим, що на рівні регіонів досі не створено ефективних моделей підтримки розвитку регіональних агропромислових комплексів із застосуванням новітнього інструментарію регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемами створення ефективних механізмів регулювання розвитку регіональних агропромислових систем плідно працюють такі провідні науковці, як В. Васенко [1], І. Іртищева [2], Б. Пасхавер [4], Т. Пшеничнюк [5], Н. Узунова [7] та інші. Проте нині доцільні пошук та обґрунтування методів і підходів удосконалення управління комплексним розвитком галузей агропромислового комплексу на основі посилення позитивної дії факторів економічного зростання.

Виділення невирішених проблем. Гармонізація розвитку агропромислового комплексу регіону здатна вирішити низку проблем регіонального рівня: підтримка зайнятості, забезпечення надходжень до місцевих бюджетів, підтримка продовольчої безпеки, залучення інвестицій, ефективне використання місцевої інфраструктури тощо. Органи державної влади й управління мають вжити заходів, спрямованих на посилення позитивного впливу механізму регулювання на тенденції й структуру розвитку регіональних агропромислових комплексів, що виступає важливою умовою високої ефективності одночасно і державної аграрної політики, і державної регіональної політики. Вказане особливо важливе в контексті реалізації завдань антикризового регулювання та підтримки експортного потенціалу країни.

Метою статті є узагальнення та подальший розвиток теоретичних, методичних і науково-практичних підходів до організації функціонування системи, механізмів та інструментів регулювання агропромислового комплексу регіону.

Виклад основних результатів дослідження. Становлення та розвиток агропромислового комплексу відображає природно-історичний процес розвитку продуктивних сил, змістовне наповнення економічних, технологічних й організаційно-технічних взаємовідносин у сільському господарстві та взаємозв'язаних з ним галузях і сферах економічної діяльності. Формування агропромислового комплексу є закономірним результатом агропромислової інтеграції — зміцнення взаємозв'язків і органічного поєднання сільського господарства та суміжних галузей, які його обслуговують, постачають йому ресурси й доводять його продукцію до споживача.

Ефективність функціонування національного агропромислового комплексу та його складових (підкомплексів, галузей, підгалузей, об'єднань підприємств) в значній мірі залежить від раціональної побудови міжгалузевих зв'язків. У системі міжгалузевих зв'язків продовольчого комплексу найбільшу питому вагу мають взаємозв'язки сільського господарства і харчової промисловості, матеріально-речовим змістом яких є обмін продуктами, які виробляються цими галузями.

Основою АПК є сільськогосподарське виробництво, яке має низку неусувних (об'єктивних) особливостей. Серед них сезонність виробництва й об'єктивна нерівномірність коливання випуску («виходу») продукції сільського господарства, що призводить до нерівномірності доходів і витрат (в тому числі у розрізі всіх видів ресурсів).

На розвиток агропромислового комплексу впливають численні природні й економічні фактори [3, 4, 6]. Серед основних економічних факторів виділено такі: система господарювання, характер виробничих відносин, рівень соціально-економічного розвитку країни, стан і структура земельного фонду, технічний рівень і стан основних фондів, забезпеченість трудовими ресурсами, транспортно-географічні умови. Особливу роль відіграє рівень соціально-економічного розвитку сільської місцевості в цілому, забезпечення її об'єктами соціальної, транспортної інфраструктури, альтернативними місцями зайнятості тощо. Економічні фактори мають вирішальне значення, від них залежить раціональне використання природних ресурсів, задоволення споживчого попиту населення, участь у міжнародному поділі праці, збереження навколишнього середовища.

Економічна діяльність галузей агропромислового комплексу у сучасних умовах має регулювати держава. Одним із головних завдань державної політики підтримки агропромислового комплексу є забезпечення економічного розвитку агропромислових підприємств різних форм власності на інноваційній основі. Висока результативність господарювання таких підприємств є головним мотиваційним чинником для інвестування, розвитку технологій, пожвавлення інноваційної активності і, як наслідок, підтримки оптимальних показників розвитку агропромислового комплексу як держави, так і її регіонів. Вказане регулювання в провідних державах світу ґрунтується на теоретико-методологічній моделі сталого розвитку.

Методи регулювання (сукупність спеціальних прийомів і способів впливу) розвитку агропромислового комплексу спрямовані на досягнення оптимальних параметрів розвитку аграрного ринку, що передбачає одночасно підтримку рівноваги обсягу попиту й пропозиції на основні види продовольства за прийнятних (справедливих) цін. Інструменти регулювання розвитку агропромис-

лового виробництва — це доступні до використання в рамках чинного законодавства засоби впливу компетентного регулятора на суб'єкти та процеси, що забезпечують розбудову бажаного образу (моделі) агропромислового виробництва, у тому числі сільського господарства та його виробничих галузей [2]. Створення та змістовне наповнення інструментів потребує активної, послідовної й твердої позиції органів державного управління. Основним національним регулятором розвитку агропромислового виробництва у багатьох країнах, у тому числі і в Україні, виступає міністерство аграрної політики або його аналог, яке входить до складу системи центральних органів виконавчої влади.

Агропромисловий комплекс регіону — це сукупність підприємств, що розташовані в межах певного регіону (території), які забезпечують виробництво, переробку, транспортування, зберігання та збут аграрної продукції (у тому числі продуктів харчування).

Базовими елементами організаційно-економічного механізму регіонального агропромислового комплексу є відносини власності, регіональна конкуренція, природно-кліматичні умови регіону, система місцевих переваг, стимули тощо. Ефективність організаційно-економічного механізму регіонального агропромислового комплексу обумовлюється складною взаємодією різних чинників об'єктивного та суб'єктивного характеру. В умовах ринкової економіки на інституційному рівні організаційно-економічний механізм агропромислового комплексу регіону має бути спрямований на досягнення позитивних ефектів інституційного середовища [4].

Регулювання розвитку агропромислового комплексу регіону здійснюється в рамках реалізації регіональної економічної політики. Головною метою регіональної політики розвитку агропромислового комплексу є забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку регіону на основі оптимального використання агропромислового потенціалу, в тому числі аграрних ресурсів.

Основними факторами, які впливають на низьку ефективність агропромислового комплексу в державі з трансформаційною економікою, є відсутність чіткої державної політики щодо аграрних реформ, слабкість механізмів державної підтримки сільського господарства, значні макроекономічні дисбаланси (цінові, кредитні, фіскальні та ін.), різке і значне погіршення техніко-технологічного забезпечення сільськогосподарського виробництва, складна соціально-демографічна ситуація на селі тощо. Одним із суттєвих факторів підвищення ефективності функціонування виробничо-економічних систем аграрного профілю в умовах ринку є впровадження раціональних систем управління витратами (з одного боку, витрати мають бути мінімальними, а з іншого — спрямовані на підвищення технологічного рівня аграрного виробництва і реалізацію інноваційного потенціалу).

Стан виробничої активності підприємств сільськогосподарського виробництва значною мірою залежить від регіональної приналежності, а відповідні тенденції визначаються насамперед дією природно-кліматичних факторів.

За показниками рентабельності агропромислового виробництва в Україні існують значні регіональні відмінності (приміром, рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва у сільськогосподарських підприємствах протягом 2010—2014 рр. коливається від мінус 0,4 % у Закарпатській області до 37,2 % у Київській області).

Найвищу (критичну) збитковість виробництва (у розрізі регіонів) продемонстрували культури, які вирощують без врахування спеціалізації регіонального агропромислового комплексу (насіння соняшнику в Івано-Франківській обл., картопля у Полтавській обл., ріпак у Чернігівській обл. тощо). Збитковим (нерентабельним) є виробництво продукції тваринництва у переважній більшості регіонів, що можна пояснити передусім несприятливою кон'юнктурою продовольчого ринку, а також високою витратністю виробництва основної товарної номенклатури.

Аналіз стану використання та відновлення факторів економічного зростання в регіональних агропромислових комплексах показує, що сільське господарство і в цілому агропромислове виробництво деформоване в галузевій, міжгалузевій і функціональній ознаках, а також за структурою витрат виробництва на одиницю виробленої продукції.

Наявні форми організації агропромислового виробництва в регіонах (формування господарського механізму, система регіонального планування і управління, розвиток регіонального аграрного ринку, підтримка збуту, регулювання міжгалузевої взаємодії, квотування, ліцензування тощо) поки що орієнтовані на збільшення питомої ваги проміжної продукції, що стримує темпи збільшення росту кінцевого продукту, гальмує інноваційні трансформації агропромислового комплексу та веде до збільшення витрат виробництва [5].

Аналіз інтенсивності використання факторів економічного зростання показує, що для їх порівняльної оцінки необхідно розробити механізм цільового впливу на процеси формування проміжної і кінцевої продукції, що надає можливість виявити закономірності взаємозв'язку між розподілом основних виробничих факторів за видами економічної діяльності.

Національна програма розвитку агропромислового комплексу в Україні має бути спрямована на забезпечення подальшого розвитку регіональних агропромислових комплексів, насамперед через підтримку оптимального співіснування господарств різних форм власності і розмірів, кожне з яких у конкретних природно-кліматичних умовах має свої переваги і засоби ефективного функціонування.

Модель державного регулювання розвитку регіональних агропромислових комплексів має бути переорієнтована з концепції традиційного нарощування випуску й експорту продукції з мінімальним вмістом доданої вартості на підвищення ефективності виробництва продуктів харчування високої якості, освоєння ринків збуту (у тому числі в рамках транскордонного співробітництва), впровадження нових агропродовольчих технологій, реалізації програм інтенсифікації використання факторів економічного зростання в агропромисловому виробництві.

Включення агропромислових комплексів України та її регіонів у систему світогосподарських зв'язків потребує адаптації структури АПК, його господарсько-організаційних складових, наявного виробничого механізму до надзвичайно високих вимог, які панують у світовому ринковому середовищі. Стратегією інтеграції регіональних агропромислових комплексів у світову економіку має бути інструмент поєднання структурної перебудови економіки з її орієнтацією на активний експорт [1].

Одним із пріоритетних напрямів державного регулювання розвитку регіональних агропромислових комплексів є надання фінансової та нефінансової підтримки малому аграрному підприємництву — малим підприємствам, фермерським господарствам, приватним підприємствам, самозайнятим громадянам тощо. Фермерські господарства мають значний потенціал підтримки розвитку регіонального агропромислового виробництва в умовах сумлінної конкуренції, враховуючи за цього потреби населення регіону в основних продуктах харчування.

Має бути змінена ідеологія підтримки розвитку малого агропромислового підприємництва у регіонах: замість принципу компенсації певних витрат слід застосовувати принцип «винагороди» за досягнення певних економічних результатів (висока урожайність, впровадження нових технологій, реалізація інноваційних проектів, позитивна рентабельність тощо). У сучасних умовах регіони мають набувати дедалі більших повноважень (компетенцій) у реалізації програм реформування аграрного виробництва, що пов'язано зі значними регіональними відмінностями дії природних, організаційно-економічних і ринкових факторів розвитку підприємств агропромислового комплексу [7]. Необхідно впроваджувати моделі органічного поєднання державного, галузевого та регіонального регулювання розвитку агропродовольчого комплексу з урахуванням критеріїв сталого розвитку, підтримки продовольчої безпеки, оптимізації показників економічної діяльності, ресурсозбереження.

Одним із основних елементів економічної стратегії розвитку галузей АПК регіонів є створення умов для внутрішньої конкуренції при виробництві й розподілі основних продуктів кінцевого споживання та інфраструктурних послуг. Дієвість ринкових стимулів і економічних програм зі збільшення виробництва конкурентоспроможної продукції значною мірою залежить від обґрунтованої соціально-економічної політики місцевих адміністрацій.

Великі аграрні підприємства мають сформувати технологічно обґрунтовану структуру виробничих засобів, застосувати енерго- і ресурсозберігаючі технології в рослинництві і в тваринництві, раціонально використовувати сучасну високопродуктивну техніку, забезпечувати високий рівень товарності галузей рослинництва й тваринництва в умовах ринку, реалізувати сільськогосподарську продукцію без посередницьких структур (через власну мережу), своєчасно реагувати на динамічні зміни економічних ситуацій на продовольчих ринках [2].

Модель регулювання розвитку регіональних агропромислових комплексів має бути переорієнтована з регламентації внутрішньої конкуренції на аграрному ринку до підтримки конкуренції на міжнародних ринках. Вказане слугуватиме основою для отримання значимих економічних ефектів на основі використання фактора інтернаціоналізації господарських зв'язків. Агропромислові підприємства мають дедалі активніше освоювати зовнішні ринки при підтримці органів управління державного та регіонального рівнів. У той же час органи регіонального регулювання мають впроваджувати ефективні управлінські технології підтримки експортного потенціалу агропромислових підприємств в рамках реалізації регіональної економічної політики.

Об'єктом економічного управління в сучасних умовах розвитку аграрного виробництва є якісні характеристики кінцевого продукту, тому імперативом

регіональної аграрної політики має стати стимулювання агропромислових підприємств до впровадження сучасних технологій, адаптованих до конкретних природно-кліматичних умов регіону. Основним інструментом реалізації вказаної політики є фінансові засоби (податкове стимулювання, прями та непрямі бюджетні витрати тощо).

У процесі стратегічного управління доцільно використовувати методику сегментарного передбачення (прогнозу) аграрних ринків основних видів сільськогосподарської продукції, що передбачає вирішення завдання оптимізації структури земельних ресурсів на основі аналізу альтернативних варіантів використання землі. Враховуючи високу значимість ринкового чинника, у реалізації регіональної аграрної політики слід орієнтуватися на підтримку сучасних технологій виробництва як сукупності зміни стану і форми предметів праці (ресурси, насіння, добрива тощо).

На рівні регіонів слід створити ефективні системи трансферу аграрних технологій, в тому числі із залученням ресурсів технічної допомоги та коштів зарубіжних дослідницьких центрів. Ефективні форми трансферу аграрних технологій: купівля-продаж ліцензій на науково-технічну продукцію (об'єкти інтелектуальної власності), передача технічних досягнень на основі лізингу, обмін інноваційними, науково-технічними результатами на базі діяльності спільних підприємств як об'єктів впливу економічних факторів на процеси реального аграрного господарювання. Перспективним організаційно-економічним механізмом трансферу аграрних технологій є створення та підтримка функціонування агропромислового регіонального кластеру.

У сучасних соціально-економічних умовах основне завдання державної економічної політики розвитку агропромислових комплексів регіонів полягає в забезпеченні нарощування обсягів виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції на інноваційних засадах. Для вирішення цього складного й доленосного завдання необхідно вжити ряд кардинальних заходів: визначити пріоритети розвитку аграрної науки та забезпечити їхню практичну реалізацію; розробити реалістичну програму підтримки інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі; розробити й впровадити наукові основи формування та функціонування новітньої моделі агропромислового комплексу регіону, яка б узгоджувалася з основами державної аграрної політики й державної регіональної політики; уточнити цільові орієнтири державного регулювання діяльності підприємств агропромислового комплексу регіону з урахуванням нових викликів, в тому числі необхідність переходу економіки регіонів на інноваційну модель розвитку; передбачити перебудову соціально-економічних відносин, розвиток сільських територій, розширене застосування біотехнологій, ресурсо- і енергозбереження. Необхідно забезпечити підтримку ефективної діяльності підприємств АПК з урахуванням соціальних тенденцій на селі.

Практичне виконання цільових орієнтирів має бути здійснене на основі переходу до управління за програмно-цільовими принципами через реалізацію так званих галузевих проектів комплексного змісту. З метою подальшого розвитку програмно-цільового принципу управління в агропромисловому

комплексі необхідно розробити методики врахування дії цінового фактора, на яких суттєво впливає кон'юнктура складова.

Висновки

1. Становлення та розвиток агропромислового комплексу національної економіки відображає природно-історичний процес розвитку продуктивних сил, змістовне наповнення суспільних (соціальних, економічних, технологічних та організаційно-технічних) взаємовідносин у сільському господарстві й взаємозв'язаних з ним галузях і підгалузях (видах економічної діяльності). Формування агропромислового комплексу є закономірним результатом агропромислової інтеграції (йдеться про формування взаємозв'язків і органічного поєднання сільського господарства та суміжних галузей, які його обслуговують, постачають йому ресурси і доводять його продукцію до споживача).

Агропромисловий комплекс регіону — це сукупність технологічно пов'язаних суб'єктів господарювання (формальних і неформальних), що розташовані в межах певного регіону (території), які забезпечують виробництво, переробку, транспортування, зберігання та збут аграрної продукції (у тому числі продуктів харчування). Регулювання розвитку агропромислового комплексу регіону здійснюється в рамках реалізації регіональної економічної політики. Головною метою регіональної політики розвитку агропромислового комплексу є забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку регіону на основі оптимального використання агропромислового потенціалу, в тому числі аграрних ресурсів.

2. Як ключові об'єкти державного регулювання доцільно виділяти такі елементи організаційно-економічного механізму регіонального агропромислового комплексу: відносини власності, регіональна конкуренція, природно-кліматичні умови регіону, система місцевих переваг, стимули тощо. В умовах ринкової економіки на інституційному рівні організаційно-економічний механізм агропромислового комплексу регіону має бути спрямований на досягнення позитивних ефектів інституційного середовища.

Практичне виконання цільових орієнтирів має бути здійснено на основі переходу до управління за програмно-цільовими принципами через реалізацію так званих галузевих проектів комплексного змісту. З метою подальшого розвитку програмно-цільового принципу управління в агропромисловому комплексі необхідно розробити методики врахування дії цінового фактора, на яких значимо впливає кон'юнктура складова.

3. Наявні форми організації агропромислового виробництва в регіонах України (формування господарського механізму, система регіонального планування і управління, розвиток регіонального аграрного ринку, підтримка збуту, регулювання міжгалузевої взаємодії, формування мережі дрібногуртової та роздрібної торгівлі тощо) поки що орієнтовані на збільшення питомої ваги проміжної продукції. Вказане стримує темпи зростання частки виробництва кінцевого продукту, гальмує інноваційні трансформації агропромислового комплексу та веде до завищеного рівня відносних витрат виробництва.

Аналіз інтенсивності використання факторів економічного зростання показує, що для їх порівняльної оцінки необхідно розробити механізм цільового впливу на процеси формування проміжної і кінцевої продукції. Вказане уможливить

формування взаємозв'язку між розподілом результатів і дією виробничих факторів, пропорції якого визначають стан соціально-економічної системи на макро- і мезорівнях. Необхідно впроваджувати новітні моделі регулювання розвитку агропродовольчого комплексу на основі органічного поєднання можливостей застосування інструментів державного, галузевого та регіонального рівнів, з урахуванням критеріїв сталого розвитку, підтримки продовольчої безпеки, оптимізації показників економічної діяльності, ресурсозбереження.

4. Одним із головних завдань державної політики підтримки агропромислового комплексу є забезпечення економічного розвитку агропромислових підприємств різних форм власності на інноваційній основі. Висока результативність господарювання таких підприємств є головним мотиваційним чинником для інвестування, впровадження технологій, поживлення інноваційної активності і, як наслідок, підтримки оптимальних показників розвитку агропромислового комплексу як держави, так і її регіонів. Вказане регулювання в провідних державах світу ґрунтується на теоретико-методологічній моделі сталого розвитку.

У сучасних соціально-економічних умовах основне завдання державної економічної політики розвитку агропромислових комплексів регіонів полягає у забезпеченні нарощування обсягів виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції на інноваційних засадах. Визначено перспективні напрями та заходи вирішення цього завданчя: формування та належне забезпечення реалізації пріоритетів розвитку аграрної науки; розробка реалістичної програми (як сукупності конкретних проектів) підтримки інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі; розробка та впровадження новітньої моделі розвитку агропромислового комплексу регіону на засадах сталості; уточнення цільових орієнтирів державного регулювання діяльності підприємств агропромислового комплексу регіону з урахуванням нових викликів, в т.ч. за умов переходу економіки регіонів на інноваційну модель розвитку; формування умов для перебудови соціально-економічних відносин, подальшого розвитку сільських територій, розширеного застосування біотехнологій, впровадження програм ресурсо- і енергозбереження.

5. На стан розвитку регіональних агропромислових комплексів відчутніше впливають процеси посилення глобалізації та інтернаціоналізації суспільних відносин. Модель регулювання розвитку регіональних агропромислових комплексів має бути переорієнтована з регламентації внутрішньої конкуренції на аграрному ринку до конкуренції на міжнародних ринках. Вказане слугуватиме основою для отримання значимих економічних ефектів на основі використання фактора інтернаціоналізації господарських зв'язків.

Включення агропромислових комплексів України та її регіонів у систему світогосподарських зв'язків потребує адаптації структури АПК, його господарсько-організаційних складових, наявного виробничого механізму до надзвичайно високих вимог, які встановлені у світовому ринковому середовищі. Слід застосовувати можливості поєднання структурної перебудови агропромислового комплексу з його орієнтацією на активний експорт. Вказане завдання можливо вирішити з використанням пільгових кредитів як інструменту стимулювання експортних операцій.

У сучасних умовах регіони мають набувати дедалі більших повноважень (компетенцій) у реалізації програм реформування аграрного виробництва, що пов'язано зі значними регіональними відмінностями дії природних, організаційно-економічних і ринкових факторів розвитку підприємств агропромислового комплексу.

Виділено основні функції органів регіонального управління в умовах реалізації антикризового регулювання: формування ефективної регіональної аграрної політики і правового поля для її реалізації; розробка науково-технічного, інноваційного інформаційного забезпечення розвитку виробників сільськогосподарської продукції; регулювання темпів і пропорцій розвитку галузей АПК на основі економічних важелів; координація та державне сприяння розвитку сільських територій.

Одним із пріоритетних напрямів державного регулювання розвитку регіональних агропромислових комплексів є надання фінансової та нефінансової підтримки малому аграрному підприємству — малим підприємствам, фермерським господарствам, приватним підприємствам, самозайнятим громадянам тощо. Має бути змінена ідеологія підтримки розвитку малого агропромислового підприємства у регіонах: замість принципу компенсації певних витрат слід застосовувати принцип «винагороди» за досягнення певних економічних результатів (висока урожайність, впровадження нових технологій, реалізація інноваційних проектів, позитивна рентабельність тощо).

7. Ключовим об'єктом економічного управління в сучасних умовах розвитку аграрного виробництва є якісні характеристики кінцевого продукту, тому імперативом регіональної аграрної політики має стати стимулювання агропромислових підприємств до впровадження сучасних технологій, адаптованих до конкретних природно-кліматичних умов регіону. Основним інструментом реалізації вказаної політики є фіскальні засоби (податкове стимулювання, прямі та непрямі бюджетні витрати тощо).

На рівні регіонів слід створити ефективні системи трансферу аграрних технологій, в тому числі із залученням ресурсів технічної допомоги та зарубіжних дослідницьких центрів. Найперспективнішим організаційно-економічним механізмом трансферу аграрних технологій є створення та підтримка функціонування агропромислового регіонального кластеру.

Національна програма розвитку агропромислового комплексу в Україні має бути спрямована на забезпечення подальшого розвитку регіональних агропромислових комплексів, насамперед через підтримку оптимального співіснування господарств різних форм власності і розмірів, кожне з яких у конкретних природно-кліматичних умовах має свої переваги і засоби ефективного функціонування.

Модель державного регулювання розвитку регіональних агропромислових комплексів має бути переорієнтована з концепції традиційного нарощування випуску й експорту продукції з мінімальним вмістом доданої вартості на підвищення ефективності виробництва продуктів харчування високої якості, освоєння нових ринків збуту (у тому числі в рамках транскордонного співробітництва), впровадження сучасних агропродовольчих технологій, реалізації

програм інтенсифікації використання факторів економічного зростання в агропромисловому виробництві.

Література

1. *Васенко В.К.* Агропарки як важливий інструмент активізації інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки України / В.К. Васенко // Економіка АПК. — 2004. — № 9. — С. 84—88.
2. *Іртищева І.О.* Фактори та особливості екологічно сталого розвитку сільських територій в умовах глобальних викликів / І.О. Іртищева, Т.В. Стройко, М.І. Стегней // Актуальні проблеми економіки. — 2015. — № 1. — С. 302—310.
3. *Левчук Н.І.* Перспективи формування основного капіталу в агропромисловому секторі української економіки / Н.І. Левчук // Вісник національного університету «Львівська політехніка». — 2010. — № 668. — С. 100—105.
4. *Пасхавер Б.* Продовольчий аспект подолання бідності / Б. Пасхавер // Економіка України. — 2004. — № 10. — С. 71—76.
5. *Пшеничний Т.В.* Оцінка ризиків виробництва сільськогосподарської продукції у системі економічної безпеки держави / Т.В. Пшеничний // Актуальні проблеми економіки. — 2014. — № 11. — С. 191—196.
6. *Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія* / [Геєць В.М., Шинкарук Л.В., Артюмова Т.І. та ін.]; за ред. Л.В. Шинкарук. — К.: Ін-т екон. та прогноз. НАН України, 2011. — С. 218—240.
7. *Узунова Н.С.* Економічні умови розвитку АПК в системі міжгалузевих зв'язків / Н.С. Узунова // Економічні науки [Вісник Житомирського державного технологічного університету]. — 2011. — Вип. 2 (56), ч. 2. — С. 143—147.

РЕГУЛИРОВАНИЕ РАЗВИТИЯ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА: РЕГИОНАЛЬНЫЙ УРОВЕНЬ

С.В. Захарин

Киевский национальный лингвистический университет

Н.И. Левчук

ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»

Т.И. Романовская

Национальный университет пищевых технологий

В статье рассмотрены актуальные вопросы регулирования развития агропромышленного комплекса на региональном уровне. Указано, что регулирование развития агропромышленного комплекса региона осуществляется в рамках реализации региональной экономической политики, при этом главной целью региональной политики развития агропромышленного комплекса является обеспечение стабильного социально-экономического развития региона на основе оптимального использования агропромышленного потенциала, в том числе аграрных ресурсов. Внесены предложения по совершенствованию механизма регулирования агропромышленного комплекса на региональном уровне, предложены новейшие инструменты такого регулирования с учетом текущей макроэкономической ситуации.

Ключевые слова: *агропромышленное производство, агропромышленный комплекс, регион, регулирование развития, стимулирование.*